

Существенным вопросом относительно применения и реализации принципа автономии воли на сегодняшний день являются пределы использования этого принципа.

Автономия воли сторон при определении применимого права имеет свои пределы: законодательно закреплены определенные запреты, ограничивающие право сторон договора свободно определять правовую систему, применимую к их отношениям. Границы принципа автономии воли сторон устанавливаются посредством правового регулирования содержания соглашения сторон договора о применимом праве.

Одним из важнейших моментов правового регулирования содержания соглашения сторон договора о применимом праве является признание или непризнание права сторон определить в качестве применимого правопорядок, с которым договор по фактическому составу не имеет никакой связи.

Это означает, что стороны договора могут выбрать правопорядок третьей страны. Такой выбор в определённых случаях может быть продиктован желанием сторон подчинить свои отношения «нейтральному» законодательству.

Следующим, одним из наиболее спорных моментов, который касается пределов автономии воли сторон, является необходимость запрета обхода закона.

Целью обхода закона сторонами договора может быть желание искусственно подчинить свои отношения к тому или иному правопорядку, чтобы избежать применения принудительных законов другого государства. Сторонники запрета обхода закона считают, что выбор применимого права не должен иметь своей целью исключить императивные нормы, применение которых в противном случае было бы обязательным.

На основании проведённых исследований можно сделать вывод, что проблема автономии должна решаться не только путём обоснования признания автономии воли как одного из основополагающих принципов международного частного права, но и как анализ диспозитивности коллизионной нормы.

Пшеничний М.С.

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ КОМПАНІЇ (ТНК)

Транснаціональні компанії існують упродовж тривалого часу, але більшу роль вони почали відігравати з часів Другої світової війни, міжнародне право у цій галузі знаходиться ще у зародковому стані. Перше уявлення про ТНК, як категорію, можна одержати через з'ясування змісту слів «корпорація» і «транснаціональна». Корпорація — пізньолатинське слово, яке означає об'єднання, спілки, що створюються для досягнення певних цілей. Коли вживають слова «транснаціональне», «транснаціональний», то під ними

розуміють щось таке, що виходить за межі однієї держави, що пов'язане з міжнародною або регіональною діяльністю ТНК — це відповідні об'єднання, спілки, діяльність яких не обмежена рамками однієї нації або держави. ТНК створювалися в межах функціонування світового господарства. Вони не лише певною мірою підривають суверенітет країн, що розвиваються, а й посягають на національні інтереси і ряду розвинутих капіталістичних держав.

З огляду на те, що діяльність ТНК має транскордонний характер, й вони здатні завдавати шкоди національній економіці приймаючої держави, навіть не порушуючи її законів, слід належним чином врегулювати їхню міжнародно-правову діяльність.

ТНК все частіше розглядають як суб'єктів міжнародного економічного права. ТНК з їхньою інвестиційною мобільністю, широкою системою зв'язків, є тому числі і з урядами, з великими можливостями організації наукоємкого, високотехнологічного виробництва є важливим фактором розвитку світової економіки. Особливість ТНК проявляється в тому, що вони володіють економічною єдністю при юридичній множинності. Це — група компаній, створених за законами різних держав, які є самостійними юридичними особами і які здійснюють діяльність на території різних держав, але знаходяться у взаємозалежних відносинах, при яких одна з них (головна корпорація) займає домінуюче становище і здійснює контроль над усіма іншими. Отже, ТНК — не юридичне, а економічне чи навіть політичне поняття. Суб'єктами права є ті компанії, які об'єднуються в єдину систему. Суб'єктом права можуть бути і об'єднання компаній. У будь-якому випадку як окремі компанії, так і їх об'єднання є суб'єктами національного, а не міжнародного права. При цьому використовуються два підходи: вони є суб'єктами права чи держави, в якій вони зареєстровані; чи держави, на території якої вони знаходяться (місцезнаходження адміністративного центру чи місце основної господарської діяльності). Звідси випливає, що діяльність ТНК регулюється національним правом.

Міжнародно-правове регулювання діяльності ТНК як на регіональному, так і на універсальному рівні сьогодні ще далеко від бажаного, хоча вже є міжнародно-правові документи, які використовуються для регулювання їхньої діяльності кодекс іноземних інвестицій, прийнятий 1970 р. латиноамериканськими державами, — країнами — учасниками Андського пакту: Болівією, Колумбією, Перу, Чилі (до 1976) і Еквадором; Хартія економічних прав та обов'язків держав, затверджена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН у 1974 р., норми якої спрямовані на захист економічних прав країн, що розвиваються (були створені міжурядові комісії ООН з транснаціональних корпорацій і центрів з ТНК); регіональна декларація про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства від 21 червня 1976 р.; і як додаток — керівні принципи для багатонаціональних підприємств (норми цього документа не мають імперативного характеру, їх виконання є добровільною справою); «Принципи щодо контролю за обмеженням ділової практики монополій і корпорацій» (схвалені у 1980 р. Генеральною Асамблеєю ООН).

До системи керівних принципів ТНК належать: дотримання міжнародного права; підпорядкованість праву країни перебування; урахування політики цієї країни в галузі розвитку та права; співробітництво з країною перебування з виключенням практики підкупу та субсидій, а також обов'язкове невтручання у внутрішні справи. Окрім цього, більшість ТНК мають розроблені на практиці власні корпоративні бізнесові принципи своєї діяльності, які пристосовані до рекомендацій ООН, а також до місцевого законодавства. В юридичній літературі останнім часом висловлюється думка про те, що в сучасних умовах правове регулювання діяльності ТНК повинно здійснюватися як на національному рівні, так і на міждержавному. Взагалі щодо питань правового регулювання діяльності ТНК з боку країн, що розвиваються, і капіталістичних країн, вимальовуються два підходи. Країни, які стали на шлях свого самостійного розвитку, намагаються виробити такі міжнародно-правові акти, які б дали змогу контролювати діяльність ТНК, а капіталістичні країни мають на меті збереження, закріплення свого впливу. Слід погодитись з думкою колишнього генерального директора Міжнародного бюро праці, відомого вченого-теоретика в галузі міжнародного права Вільфреда Дженкса, відповідно до якої: «...позиція права стосовно ТНК така ж аморфна та безпорадна, якою була позиція щодо міжурядових організацій, до змін, що відбулися в середині 40-х років» Таким чином, міжнародно-правове регулювання діяльності ТНК на регіональному рівні відіграє певну роль, але воно ще не спроможне захистити країни, особливо ті, які стали на шлях самостійного розвитку. Тому саме ці країни і висунули вимоги про встановлення нового міжнародного економічного порядку, в межах якого здійснювалося б правове регулювання діяльності ТНК. У цьому випадку йдеться про міжнародно-правове регулювання діяльності ТНК універсального характеру. ТНК здійснюють економічну, фінансову, торгову, технологічну, а на новому етапі і політико-соціальну взаємодію між країнами. Діяльність ТНК принципово змінює картину світу, і тому без урахування цього ми не можемо вивчати процеси, що відбуваються в сучасних економічних відносинах. Існують різноманітні, суперечливі підходи щодо оцінки діяльності цих гігантських економічних корпорацій, що не беруть до уваги національні кордони. Не можна оцінювати ТНК тільки негативно або позитивно. У кожному окремому випадку є свої переваги і недоліки, але поставити діяльність ТНК у правові рамки вбачається за необхідне у найближчому майбутньому. І поштовхом до цього може бути лише політична воля економічно найрозвинутіших країн світу.